

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТИ,

АБО ЯК УКРАЇНА
«ЛЕЖИТЬ У ПРАВИЛЬНОМУ
НАПРЯМКУ»

с.19

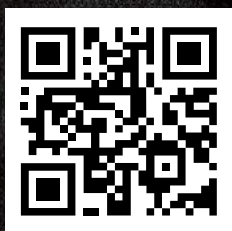
РЕПУТАЦІЙНИЙ КАПІТАЛ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ:

СКЛАДОВІ ТА ЦІННІСТЬ

с.23

Микола ПАШИНСЬКИЙ:
**«ЗАКОНИ Є,
АЛЕ ЇХ ТРЕБА ВИКОНУВАТИ,
А НЕ ПІДМІНЯТИ ПРАВО
ПОЛІТИЧНОЮ ДОЦІЛЬНІСТЮ»**

с.27

05

МЕДІАЦІЯ

АДВОКАТ-МЕДІАТОР:
ВДОСКОНАЛЕННЮ
НЕМАЄ МЕЖ

15

ПРАВОВА ОСВІТА

ЮРИДИЧНА ОСВІТА.
ЧИ ВСТИГАЄ НАВЧАЛЬНА
ПРОГРАМА ЗА ЗМІНАМИ
РИНКУ?

08

ПРОКУРАТУРА

РЕАЛІЇ ПРИТЯГНЕННЯ
ПРОКУРОРІВ
ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ
ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

30

ДУМКА АДВОКАТА

ВИБОРЧИЙ ПРОЦЕС:
В ОЧІКУВАННІ ЗМІН
НА КРАЩЕ

19

ГРОШІ

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТИ,
АБО ЯК УКРАЇНА «ЛЕЖИТЬ У ПРАВИЛЬНОМУ
НАПРЯМКУ»

23

ЮРИДИЧНИЙ БІЗНЕС

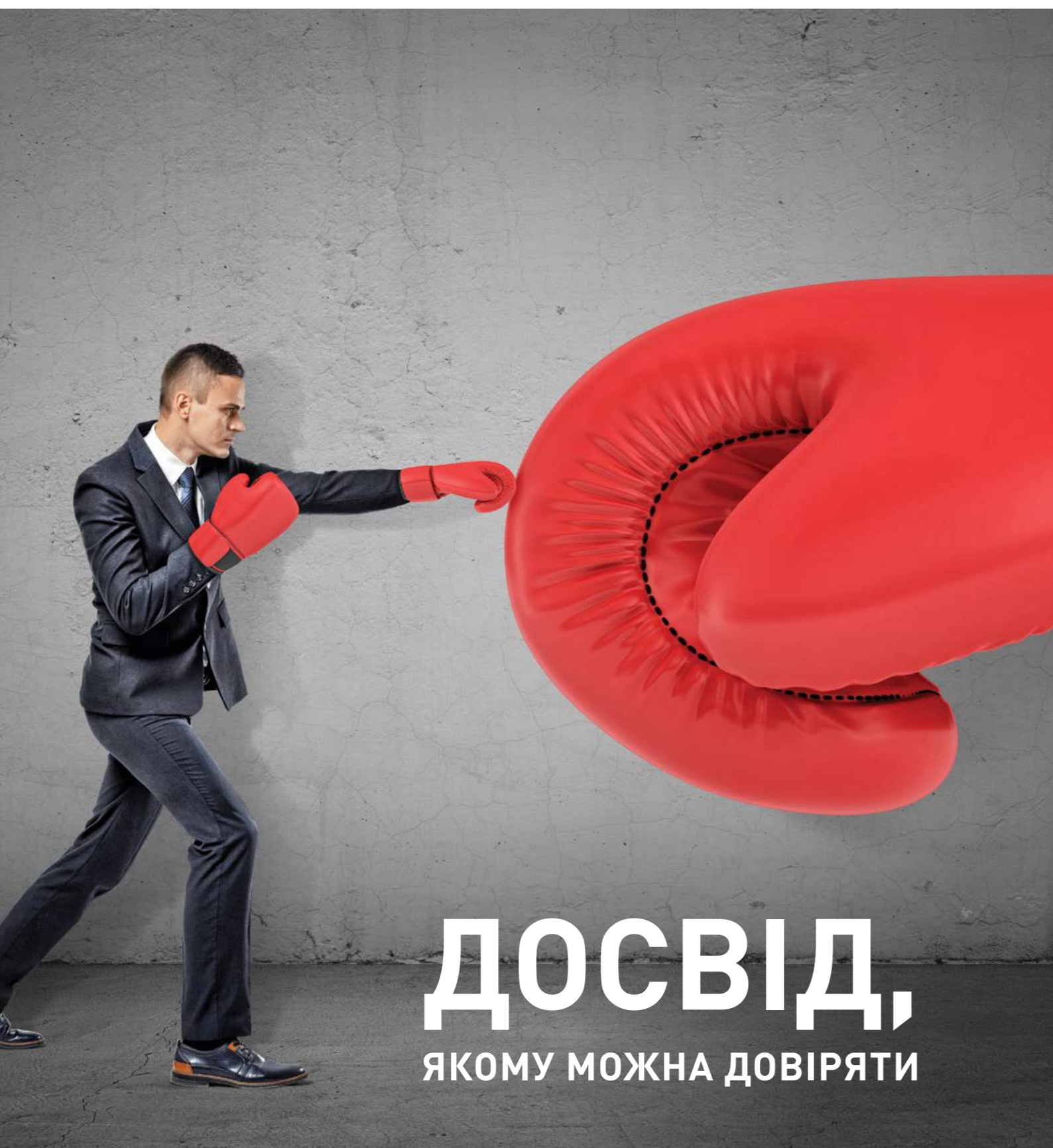
РЕПУТАЦІЙНИЙ КАПІТАЛ ЮРИДИЧНОЇ
КОМПАНІЇ: СКЛАДОВІ ТА ЦІННІСТЬ

27

ІНТЕРВ'Ю

МИКОЛА ПАШИНСЬКИЙ: «ЗАКОНИ Є. АЛЕ ЇХ
ТРЕБА ВИКОНУВАТИ, А НЕ ПІДМІНЯТИ
ПРАВО ПОЛІТИЧНОЮ ДОЦІЛЬНІСТЮ»

**ДОСВІД,
ЯКОМУ МОЖНА ДОВІРЯТИ**

ЗАСНОВНИК ТА ВИДАВЕЦЬ:

ТОВ «БСВ Профменеджмент»

АВТОР ІДЕЇ ТА ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Надія Вороницька-Гайдак

ДИЗАЙН ТА ВЕРСТКА: Вікторія Піхота

АДРЕСА:

02140, м. Київ, вул. Бориса Гмирі 1/2, оф. 141
тел.: (044) 568-00-77
моб. тел.: (067) 597-25-94

Передрук матеріалів можливий лише за наявності письмової згоди редакції. Думка редакції може не збігатись з думками авторів. Відповідальність за зміст реклами несуть рекламодавці. У випадку виявлення поліграфічного браку для заміни примірника номера звертайтеся до редакції. З питань розміщення реклами звертайтеся до головного редактора.

Наклад: 1000 примірників.

FEMIDA.UA - журнал, який формує правову думку!

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації: КВ № 18044-6894 Р

Розповсюджується по всій території України.

Видається з 2010 року.

Журнал виходить 5 разів на рік, видається у форматі А4, обсягом 32 сторінки

Головні цінності, які сповідує FEMIDA.UA – це створення комунікативного майданчика для адвокатів, юристів, суддів, науковців, представників бізнес-спільноти задля обговорення актуальних правових проблем та пошуку шляхів їх вирішення.

Шановні колеги!

Редакція юридичного журналу «FEMIDA.UA» запрошує вас виступити авторами статей, надати інтерв'ю та коментарі на професійну тематику.

Публікація в журналі «FEMIDA.UA», з одночасним розміщенням інформації на порталі <https://femida.ua/> - це можливість підтвердити свою експертність, статус, професійність, висловити свій погляд на актуальні правові питання, збагатитися новими знаннями та бути в курсі останніх змін в законодавстві.

Запрошуємо до співпраці!

Сподіваємося, що спільними зусиллями ми зможемо розвивати юридичну галузь.

З повагою,
редакція журналу

Закони недосконалі та швидкоплинні. Цю аксіому знає кожен практикуючий юрист. І як би нам не хотілось жити та працювати за стабільними правилами, цього не відбувається. На жаль чи на щастя?

Звісно, передбачуваність та зрозумілість дуже важливі для роботи у правовому полі. Разом з тим, на фоні нестабільної ситуації ми постійно вчимось та вдосконалюємось, ставимо цілі та йдемо до їх досягнення, шукаємо нестандартні шляхи вирішення та профілактики проблем, маємо потужну мотивацію долати нові професійні вершини.

Юристи допомагають дотримуватися законодавчих правил, а бізнес заробляє гроші – для себе, для країни, для руху вперед. Бізнесу завжди необхідна юридична підтримка, міцне та надійне плече юриста, який є радником, захисником, партнером, другом.

Нові реалії вимагають нових форматів співпраці. Саме таким форматом прагне стати наш проект FEMIDA.UA.

До зустрічі в наступному номері!
З повагою,
головний редактор
НАДІЯ ВОРОНИЦЬКА-ГАЙДАК

АДВОКАТ-МЕДІАТОР: ВДОСКОНАЛЕННЮ НЕМАЄ МЕЖ

ОЛЕСЯ СЕРГІЄНКО

Адвокат, медіатор,
бізнес-тренер
ЮФ «Компроміс-Право»

Професійна спільнота адвокатів сьогодні ділиться на прихильників медіації та прихильників класичного способу вирішення спорів. Разом з тим, важливо розуміти, що стандартні методи та підходи в нашому сучасному житті не завжди працюють та часто бувають неефективними в роботі з клієнтом.

“

ХОРОШИЙ АДВОКАТ ВМІЄ ВИЯВИТИ ПРИЧИНУ КОНФЛІКТУ, ЙОГО ПОПЕРЕДИТИ, ЛОКАЛІЗУВАТИ ТА ДОПОМОГТИ КЛІЄНТУ ДОСЯГНУТИ ЦІЛЕЙ НАЙОПТИМАЛЬНИМ ШЛЯХОМ. ЗНАННЯ У СФЕРІ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ – ЦЕ МІНІМАЛЬНИЙ НОРМАТИВ, ЯКИМ МАЄ ВОЛОДІТИ АДВОКАТ ЯК ПРОФЕСІОНАЛ СВОЄЇ СПРАВИ. БЕЗ ЗНАНЬ ТА НАВИКІВ УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ, ПСИХОЛОГІЇ ВЗАЄМВІДНОСИН НЕМОЖЛИВО УСПІШНО ВИРІШУВАТИ СПРАВИ КЛІЄНТА.

Хороший адвокат вміє виявити причину конфлікту, його попередити, локалізувати та допомогти клієнту досягнути цілей найоптимальнішим шляхом. Знання у сфері юриспруденції – це мінімальний норматив, яким має володіти адвокат як професіонал своєї справи. Без знань та навиків управління конфліктами, психології взаємовідносин неможливо успішно вирішувати справи клієнта. Адвокат завжди має ширше дивитися на існуючий конфлікт між сторонами та не заганяти його в глухий кут, мати декіль-

АДВОКАТ ЗАВЖДИ МАЄ ШИРШЕ ДИВИТИСЯ НА ІСНУЮЧИЙ КОНФЛІКТ МІЖ СТОРОНАМИ ТА НЕ ЗАГАНЯТИ ЙОГО В ГЛУХИЙ КУТ, МАТИ ДЕКІЛЬКА ПЛАНІВ ВИРІШЕННЯ ІСНУЮЧОЇ КОНФЛІКТНОЇ СИТУАЦІЇ, БАЧИТИ МОЖЛИВІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДІАЦІЇ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНОГО СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ СПОРУ.

ка планів вирішення існуючої конфліктної ситуації, бачити можливість застосування медіації як альтернативного способу вирішення спору. В професійних спільнотах існує думка, що кращими медіаторами є особи із вищою юридичною освітою та практикою врегулювання спорів. Саме такі спеціалісти найкраще розуміють природу конфліктів, можливі правові наслідки, перспективи. Навіть для примирення сторін під час судового розгляду справи від адвокатів очікують глибоких знань конфліктології, психології взаємовідносин. І саме в цьому випадку адвокатам допомагають здобути знання та навички в сфері медіації. Дехто вважає себе великими знавцями в сфері мирового врегулювання спорів, але будь-які компетенції та знання не приходять самі. Отримання знань та навичок у сфері медіації потребує спеціальної, професійної тренінгової підготовки для адвоката. Для чого ми навчаємося? Для того, щоб застосовувати здобуті знання

в реальному житті. Всім відомо – щоб стати юристом, потрібно, передусім, отримати юридичну освіту. Так само і в медіації. Якщо адвокат позиціонує себе як професіонал, який вміє успішно вирішувати конфлікти мировим шляхом, це має підтверджуватися документами та реальними результатами. Але який саме досвід потрібен? Адвокати по-різному оцінюють свою кваліфікацію та оголошують себе експертами в тій чи іншій сфері. Дехто вважає, що варто побувати лише на одному семінарі по медіації, та вже можна надавати клієнту відповідну послугу. Інші переконані, що 72 години тренінгової підготовки по медіації дає підстави позиціонувати себе мега-професіоналом в сфері мирового врегулювання спорів. З цього приводу існує багато дискусій. Втім, зазвичай здобутих теоретичних знань достатньо лише для того, щоб доступно розповісти клієнту про існування медіації як альтернативного способу вирішення спору, її переваг та специфіки проведення.

Вирішення складних сімейних конфліктів за участю дітей, бізнес-конфліктів потребує вже вищого рівня майстерності та професійної підготовки адвоката-медіатора – практичної, а не на словах. Клієнт не завжди одразу може оцінити якість надання адвокатських послуг, але він це може зрозуміти та відчувати через певний час, коли його життя почне змінюватися не в кращий бік... Адвокат, який називає себе видатним медіатором або коучем, повинен розуміти, що його рівень спеціальних знань має відповідати загальноприйнятим нормам в професійних колах, хоча й дана сфера майже нерегульована сьогодні на законодавчому рівні. Адвокат, який виступає тренером в сфері медіації чи управління конфліктами, має діяти, виходячи із власної добросовісності. 72 години підготовки по медіації не є великим досягненням для спеціаліста, що береться навчати колег. Тренер, експерт, лектор має стояти, як мінімум, на три сходинки вище своєї аудиторії. Крім того, потрібно щиро вірити в те, що робиш та говориш. Вдосконаленню немає меж. Адвокатам завжди варто ширше вивчати конфліктологію, психологію взаємовідносин, а діючи в інтересах клієнта, варто застосовувати усі необхідні способи, методи, прийоми ефективного та успішного вирішення існуючого спору. Сьогодні існують адвокати, які вважають, що медіація забирає їхній хліб, тому що клієнт оплачує кожне судове засідання окремо. Але варто пам'ятати, що кожен з адвокатів працює на результат та свою репутацію, яка потім буде працювати на нього. Адвокат-медіатор – це виклик існуючій конкуренції на ринку юридичних послуг. Клієнту

завжди вигідніше звертатися до адвоката-медіатора, який зможе успішно врегулювати конфлікт мировим шляхом, попередити судовий розгляд, який подивиться на ситуацію з усіх сторін, побачить та покаже перспективи розвитку в даному правовому спорі. Необхідність послуг адвоката-медіатора викликана, зокрема, відповідними змінами в процесуальному законодавстві України. Адвокат-медіатор – це не просто професіонал, це людина зі своїм особливим світоглядом та способом життя. Це людина, яка успішна і в особистому житті. Відомо, що адвокат, який не вміє будувати відносини з близькими, друзями, партнерами, колегами, правильно виходити з конфліктних ситуацій, не зможе мати професійний авторитет для врегулювання спорів мировим шляхом між своїми клієнтами. Неможливо бути успішним адвокатом, дивлячись на проблему лише через призму закону, не використовуючи можливість покращити взаємовідносини між людьми шляхом медіації. Успіш-

НЕМОЖЛИВО БУТИ УСПІШНИМ АДВОКАТОМ, ДИВЛЯЧИСЯ НА ПРОБЛЕМУ ЛИШЕ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЗАКОНУ, НЕ ВИКОРИСТОВУЮЧИ МОЖЛИВІСТЬ ПОКРАЩИТИ ВЗАЄМВІДНОСИНИ МІЖ ЛЮДЬМИ ШЛЯХОМ МЕДІАЦІЇ. УСПІШНЕ ВИРІШЕННЯ СПОРУ АДВОКАТОМ – ЦЕ МОЖЛИВІСТЬ НЕ ДОПУСТИТИ НЕГАТИВНИХ ПРАВОВИХ НАСЛІДКІВ ТА РИЗИКІВ ПІД ЧАС ВИРІШЕННЯ ПРАВОВОГО СПОРУ КЛІЄНТА.

не вирішення спору адвокатом – це можливість не допустити негативних правових наслідків та ризиків під час вирішення правового спору клієнта. Сіяти незадоволення та претензії завжди легше, ніж мирити і об'єднувати людей. Але важливо сформувати у суспільстві правильне сприйняття адвоката. Адвокати завжди мають виступати за мир! Без примирення людей неможливо нести в світ любов, добро та благополуччя. Адвокат-медіатор – це майбутнє усієї України! ■

ОЛЕКСАНДР КОВАЛЬ

Адвокат з питань кримінально-правового захисту, АО «Бачинський, Коломієць та партнери»

Широкого резонансу в Україні набув так званий Закон «Маски-шоу стоп 2», який набув чинності 4 листопада 2018 року. Навколо цього Закону точилися бурхливі дискусії, юристи надавали різноманітні фахові коментарі. Зміни, передбачені цим законодавчим актом, стосуються вдосконалення положень щодо дотримання прав учасників кримінального провадження та інших осіб правоохоронними органами під час здійснення досудового розслідування.

ОРГАНОМ, ЯКИЙ ЗДІЙСНЮЄ ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ВІДНОСНО ПРОКУРОРА, Є КВАЛІФІКАЦІЙНО-ДИСЦИПЛІНАРНА КОМІСІЯ ПРОКУРОРІВ. ДИСЦИПЛІНАРНЕ ПРОВАДЖЕННЯ – ЦЕ ПРОЦЕДУРА РОЗГЛЯДУ ДАНОЮ КОМІСІЄЮ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ СКАРГИ, В ЯКІЙ МІСТЯТЬСЯ ВІДОМОСТІ ПРО ВЧИНЕННЯ ПРОКУРОРОМ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОСТУПКУ.

РЕАЛІЇ ПРИТЯГНЕННЯ ПРОКУРОРІВ ДО ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Президент України Петро Порошенко наголошував, що Закон «Маски-шоу стоп 2» полегшує механізм притягнення до відповідальності слідчого чи прокурора, які прийняли незаконне рішення під час розслідування кримінальної справи, яке згодом скасоване судом. Тобто, Президент наголосив на тому, що лише скасування судом рішення прокурора може бути підставою для притягнення його до відповідальності, а в подальшому навіть матеріального відшкодування збитків відповідним прокурором за винесення неправомірного рішення. Враховуючи, що Закон «Маски-шоу стоп 2» діє в Україні лише кілька місяців, оцінити його ефективність на даний момент неможливо, а конкретні результати можуть бути лише з часом. Втім, задля реалізації положень, які декларувалися в зв'язку з прийняттям Закону, необхідно більш детально розібратися в самій процедурі притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності. Закон України «Про прокуратуру» визначає правові засади організації і діяльності прокуратури України, статус прокурорів, порядок здійснення прокурорського самоврядування, а також систему прокуратури України. Цей Закон містить 13 розділів, передбачає й дисциплінарну відповідальність прокурора, також звільнення прокурора з посади, припинення, зупинення його повноважень на посаді.

СУВОРА ДИСЦИПЛІНА

У розділі 6 Закону України «Про прокуратуру» визначено, що органом, який здійснює дисциплінарне провадження відносно прокурора, є Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів. Дисциплі-

нарне провадження – це процедура розгляду даною Комісією дисциплінарної скарги, в якій містяться відомості про вчинення прокурором дисциплінарного проступку. Діяльність Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів регулюється Положенням про порядок її роботи, яке було прийняте Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. Положенням встановлений порядок дисциплінарного провадження щодо прокурорів, де зазначені всі процедурні аспекти діяльності Комісії: відкриття дисциплінарного провадження та проведення перевірки дисциплінарної скарги, розгляд висновку про наявність чи відсутність дисциплінарного проступку та прийняття відповідного рішення. Положенням чітко зазначається, що рішення, дії чи бездіяльність прокурора в межах кримінального процесу можуть бути оскаржені виключно в порядку, встановленому Кримінальним процесуальним кодексом України. Якщо за результатами розгляду скарги на рішення, дії чи бездіяльність прокурора в межах кримінального процесу встановлено факти порушення прокурором прав осіб або вимог закону, таке рішення може бути підставою для дисциплінарного провадження. Отже, повертаємося до вищевказаного Закону «Маски-шоу стоп 2», та робимо однозначний наголос на тому, що лише після скасування судом процесуального рішення прокурора з'являється підстава для притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності.

Слід зазначити, що скарги на прокурора, які визнані анонімними, розгляду не підлягають. Скарга на прокурора реєструється та за допомогою автома-

тизованої системи розподілу передається члену Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, який має прийняти вмотивоване рішення про відкриття дисциплінарного провадження або про відмову у його відкритті, про що повідомляється заявнику. За результатами розгляду скарги член Комісії складає висновок, який повинен містити інформацію про наявність чи відсутність дисциплінарного проступку прокурора, а також виклад обставин, якими це підтверджується. Окрім того, зазначаються відомості про особу, ступінь її провини, обґрунтування встановлених обставин та вид стягнення. Висновок члена Комісії розглядається на засіданні Комісії, після його прийняття підписується головою та членами Комісії та викладається у письмовій формі.

Як демонструє аналіз рішень, прийнятих Кваліфікаційно-дисциплінарною комісією прокурорів в 2017–2018 роках, не завжди висновок члена Комісії приймається нею у вигляді відповідних рішень. На засіданнях Комісії може бути прийняте інше рішення, ніж зазначене у висновку члена-доповідача. Практика свідчить, що висновок члена Комісії про відсутність в діях прокурора дисциплінарного проступку при розгляді на засіданні Комісії може не знайти свого підтвердження і прокурор буде притягнутий до дисциплінарної відповідальності. Таким чином, для Комісії не може бути обов'язковим висновок її члена, а на засіданнях розглядається кожний проступок прокурора саме в контексті вчиненого ним діяння та доведеності такого діяння матеріалами провадження. Рішення про закриття дисциплінарного провадження по-

ПІД ЧАС РОЗГЛЯДУ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЧЛЕН КОМІСІЇ МАЄ ПРАВО ЗВЕРНУТИСЯ ДО КОМІСІЇ ІЗ МОТИВОВАНИМ КЛОПОТАННЯМ ПРО НЕОБХІДНІСТЬ ВІДСТОРОНЕННЯ ПРОКУРОРА ВІД ПОСАДИ ДО ЗАВЕРШЕННЯ ДИСЦИПЛІНАРНОГО ПРОВАДЖЕННЯ.

винно містити обґрунтування висновку про відсутність підстав для накладення на прокурора дисциплінарного стягнення. Члени Комісії можуть висловити окрему думку щодо прийнятого рішення. Рішення Комісії надсилається прокурору, керівнику органу прокуратури, та у 7-денний строк оприлюднюється на офіційному веб-сайті Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. В разі накладення на прокурора дисциплінарного стягнення протягом 1 року він вважається таким, що притягувався до дисциплінарної відповідальності.

ЗУПИНКА ЗА ВИМОГОЮ

Під час розгляду дисциплінарного провадження член Комісії має право звернутися до Комісії із мотивованим клопотанням про необхідність відсторонення прокурора від посади до завершення дисциплінарного провадження. Підставою для відсторонення прокурора від посади у дисциплінарному провадженні є вплив прокурора, щодо якого проводиться перевірка, на учасників перевірки, намагання безпідставно обмежити доступ до службових документів члена Комісії у випадку, якщо

це може позначитися на об'єктивності її проведення, а також якщо порушення має грубий та очевидний характер або призвело (чи може призвести) до негативного суспільного резонансу та завдання шкоди авторитету органів прокуратури. У разі відсторонення прокурора від посади під час дисциплінарного провадження його повноваження зупиняються до звільнення з посади прокурора; скасування рішення про відсторонення від посади; закриття цього дисциплінарного провадження; накладення дисциплінарного стягнення. Під час здійснення дисциплінарного провадження може бути проведена атестація відповідного прокурора.

МОЖЛИВОСТІ ОСКАРЖЕННЯ

Прокурор може оскаржити рішення, прийняте за результатами дисциплінарного провадження, до адміністративного суду або до Вищої ради правосуддя протягом 30 днів з дня вручення йому чи отримання ним поштою копії рішення. В даному випадку варто зазначити, що існує відповідний порядок оскарження рішення до Вищої ради правосуддя. Окрім того, вже склалася відповідна судова практика щодо оскарження рішень Комісії в судовому порядку. У системі оскаржень рішень Комісії Вища рада правосуддя є фактично апеляційною інстанцією. Але таке оскарження можливе лише в тому випадку, якщо дозвіл на оскарження надає сама Комісія. Тобто, фактично лише Комісія може вирішити питання, чи підлягає оскарженню до ВРП будь-яке її рішення. Також є суттєві обмеження щодо оскарження рішень Комісії в су-

ривому порядку. Європейський суд з прав людини у своїй практиці неодноразово наголошував, що право на доступ до суду, закріплене у ст. 6 Конвенції, не є абсолютним: воно може підлягати дозволеному за змістом обмеженням, зокрема щодо умов прийнятності скарг. Такі обмеження не можуть перешкоджати самій суті права доступу до суду, мають переслідувати легітимну мету, а також має бути обґрунтована пропорційність між застосованими засобами та поставленою метою (п. 33 Рішення від 21 грудня 2010 року у справі «Перетяка та Шереметьєв проти України»). Стосовно права на оскарження рішень про відмову у відкритті дисциплінарного провадження щодо прокурора, то відсутність його регламентації у національному праві є розумним обмеженням у процедурі дисциплінарної відповідальності прокурора, покликаним не переважувати судову систему за умови, якщо чинне законодавство передбачає конкретні способи захисту прав та інтересів зацікавленої особи (постанова Великої Палати Верховного Суду від 29 березня 2018 року у справі № 9901/374/18). Відсутність його регламентації права інших осіб на оскарження рішень про закриття дисциплінарного провадження щодо прокурора є розумним обмеженням у процедурі дисциплінарної відповідальності прокурора, покликаним не переважувати судову систему за умови, якщо чинне законодавство передбачає конкретні способи захисту прав та інтересів зацікавленої особи. Особа, яка подала дисциплінарну скаргу про вчинення прокурором дисциплінарного проступку, має право оскаржити рішення Комісії до Вищої ради правосуд-

дя за наявності дозволу Комісії на таке оскарження (ч. 10 ст. 78 Закону № 1697-VIII). З огляду на зазначене, твердження особи, яка подала дисциплінарну скаргу, щодо порушення Комісією її суб'єктивних прав унаслідок закриття дисциплінарного провадження та незастосування до прокурора заходів дисциплінарного впливу, не можна вважати обґрунтованими й такими, що дійсно порушують індивідуальні охоронювані законом права та/або інтереси позивачки (постанова 27 Великої Палати Верховного Суду від 30 жовтня 2018 року у справі № 807/20/18).

ПІДСТАВИ ПРИТЯГНЕННЯ ДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Згідно ст. 43 Закону України «Про прокуратуру» прокурора може бути притягнуто до дисциплінарної відповідальності у порядку дисциплінарного провадження з підстав: невиконання чи неналежного виконання службових обов'язків; необґрунтованого зволікання з розглядом звернення; розголошення таємниці, що охороняється законом, яка стала відомою прокуророві під час виконання повноважень; порушення встановленого законом порядку подання декларації про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового характеру; вчинення дій, що порочать звання прокурора і можуть викликати сумнів у його об'єктивності, неупередженості та незалежності, у чесності та непідкупності органів прокуратури; систематичного (два і більше разів протягом одного року) або одноразового грубого порушення правил прокурорської етики; порушення правил внутрішнього службового розпорядку; втручання чи будь-якого іншого впливу прокурора у випадках чи

порядку, не передбачених законодавством, у службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб чи суддів, у тому числі шляхом публічних висловлювань стосовно їх рішень, дій чи бездіяльності, за відсутності при цьому ознак адміністративного чи кримінального правопорушення; публічного висловлювання, яке є порушенням презумпції невинуватості. Притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності не виключає можливості притягнення його до адміністративної чи кримінальної відповідальності у випадках, передбачених законом. Аналізуючи чинне законодавство, можна зробити висновок, що підставами звернення з дисциплінарною скаргою на дії прокурора можуть бути:

- порушення прокурором розумних строків, зокрема при розгляді звернень громадян;
- втрата прокурором матеріалів кримінального провадження або їх певної частини, зокрема втрата або безпідставне знищення речових доказів;
- порушення порядку вчинення процесуальних дій при розгляді кримінального проваджен-

ня, проведення вказаних дій всупереч кримінально-процесуальному законодавству;

- систематичне нез'явлення в судові засідання або залишення зали судового засідання без дозволу головуючого;
- невиконання, несвоєчасне виконання або неналежне виконання ухвал слідчого судді, зокрема про повернення тимчасово вилученого майна, або майна, на яке раніше було накладено арешт;
- прийняття будь-яких процесуальних рішень у кримінальному провадженні прокурором, який не має будь-яких законних підстав брати участь у вказаному провадженні;
- створення будь-яких перешкод стороні захисту, потерпілим або заявникам в реалізації своїх прав та виконання обов'язків, передбачених КПК України, зокрема перешкоджання в ознайомленні з матеріалами кримінального провадження.

Згідно чинного законодавства, а також практики Європейського суду з прав людини (зокрема, справа 2010 року «Ухов проти Російської Федерації»), прокурорів не притягують до відповідальності за участь в політичних акціях,

у разі закриття ними кримінального провадження або порушення презумпції невинуватості.

ЯК ПОДАЄТЬСЯ СКАРГА

Право на звернення до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів із дисциплінарною скаргою про вчинення прокурором дисциплінарного проступку має кожен, кому відомі такі факти.

На веб-сайті Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів розміщується рекомендований зразок дисциплінарної скарги, який був затверджений рішенням самої Комісії від 7 червня 2017 року. Дисциплінарна скарга має містити інформацію про скажника, прокурора, кримінальне провадження чи судову справу, в якій помічена неналежна поведінка прокурора, зміст такої неналежної поведінки на підставі ст. 43 Закону України «Про прокуратуру», конкретні відомості про наявність у поведінці прокурора ознак дисциплінарного проступку, посилання на фактичні дані (свідчення, докази), що підтверджують наведені у дисциплінарній скарзі відомості. Також необхідно долучити всі наявні матеріали, які підтверджуються вищевказані факти. В дисциплінарній скарзі заявник має підтвердити, що усі зазначені в ній відомості та подані матеріали є правдивими, а він обізнаний із тим, що у разі поширення неправдивої інформації його може бути притягнуто до встановленої законом відповідальності.

ДИСЦИПЛІНАРНІ СТЯГНЕННЯ

За результатами розгляду скарги на прокурора можуть бути накладені такі дисциплінарні

стягнення: догана; заборона на строк до 1 року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в орган прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду (крім Генерального прокурора); звільнення з посади в органах прокуратури.

Також Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія прокурорів може прийняти рішення про неможливість подальшого перебування особи на посаді прокурора (крім Генерального прокурора) у разі, якщо: дисциплінарний проступок, вчинений прокурором, має характер грубого порушення; прокурор вчинив дисциплінарний проступок, перебуваючи у статусі прокурора, який притягувався до дисциплінарної відповідальності.

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ

З метою визначення основних принципів, моральних норм та правила прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою, 27 квітня 2017 року Всеукраїнською конференцією прокурорів затверджено Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів. Згідно Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, діяльність останніх ґрунтується на принципах: верховенства права та законності; поваги до прав і свобод людини і громадянина, недопущення дискримінації; незалежності та самостійності; політичної нейтральності; презумпції невинуватості; справедливості, неупередженості та об'єктивності; професійної честі і гідності, формування довіри до прокуратури; прозорості службової діяльності, конфіденційності; утримання від виконання незаконних наказів та вказівок;

недопущення конфлікту інтересів; компетентності та професіоналізму; добросовісності, зразковості поведінки та дисциплінованості; поваги до незалежності суддів.

Також у Кодексі зазначається, що прокурор зобов'язаний своєчасно подати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, у порядку, передбаченому антикорупційним законодавством. Прокурор має суворо дотримуватись обмежень, передбачених антикорупційним законодавством, не допускати будь-яких проявів, які можуть створити враження корупційних, у тому числі: вступати у позаслужбові стосунки з метою використання службових повноважень або службового становища; неправомірно втручатися чи здійснювати у випадках чи порядку, не передбачених законодавством, вплив на службову діяльність іншого прокурора, службових, посадових осіб органів державної влади, органів місцевого самоврядування чи суддів.

Під час виконання службових обов'язків прокурор має дотримуватись ділового стилю одягу, який вирізняється офіційністю, стриманістю та акуратністю. Прокурор діє на підставі закону, неупереджено, незважаючи на приватні інтереси, особисте ставлення до будь-яких осіб, на свої ідеологічні, релігійні або інші особисті погляди чи переконання.

Також прокурору слід уникати особистих зв'язків, фінансових і ділових взаємовідносин, що можуть вплинути на неупередженість і об'єктивність виконання професійних обов'язків, скомпрометувати звання прокурора, не допускати дій, вислов-

лювань і поведінки, які можуть зашкодити його репутації та авторитету прокуратури, викликати негативний суспільний резонанс. Поза службою прокурор повинен поводитися коректно і пристойно, при з'ясуванні будь-яких обставин з представниками правоохоронних і контролюючих органів він не повинен використовувати свій службовий статус, у тому числі посвідчення прокурора з метою впливу на посадових осіб.

Прокурор не може належати до політичної партії, брати участь у політичних акціях, мітингах, страйках та залучати до них підпорядкованих працівників, публічно демонструвати свої політичні переконання. Разом з тим, прокурор має право вільно визначати своє ставлення до релігії, брати участь у діяльності релігійних організацій, які діють на законних підставах і діяльність яких не спрямована на розпалення расової, політичної, національної та релігійної ворожнечі, не допускаючи їхнє втручання у свої службові справи.

Оцінка дотримання норм професійної етики та поведінки прокурора може проводитися під час дисциплінарного провадження та надаватися при вирішенні питань щодо підвищення по службі, присвоєння класного чину, підготовці характеристик та рекомендацій.

Відповідно до Закону України «Про прокуратуру» прокурори зобов'язані неухильно дотримуватись вимог Кодексу етики. Порушення етичних норм тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

ЩО ГОВОРИТЬ СТАТИСТИКА

Звітом Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів за 2018 рік встановлено наступне.

В 2018 році до Комісії надійшло 2125 дисциплінарних скарг, з яких провадження відкрито лише 353 скаргах, що становить 16,6 % від поданих скарг. Головними причинами відмови у відкритті дисциплінарного провадження є відсутність у скаргах конкретних відомостей про наявність у прокурора ознак дисциплінарного проступку та некоректне описання порушення прокурорами професійної етики. Лише по 4 скаргах прийнято рішення про відсторонення прокурора від займаної посади. По 145 випадках дисциплінарних проваджень прийнято рішення про накладення на прокурора дисциплінарних стягнень, що становить 41 % від відкритих проваджень та лише 6,8 % від загальної кількості поданих скарг.

До прокурорів застосовано 63 догани, що становить 2,96 % від загальної кількості поданих скарг; 48 заборон на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду, що становить 2,26 % від загальної кількості поданих скарг. 34 прокурорів рекомендовано на звільнення з органів прокуратури, що відповідно становить 1,6 % від загальної кількості поданих скарг.

Для порівняння – у 2017 році до Комісії подано 1137 дисциплінарних скарг, що становить 53,5 % від поданих скарг в 2018 році, з яких провадження відкрито по 342 скаргах, що становить 96,6 % від відкритих проваджень за 2018 рік.

Вказаний показник свідчить про те, що в 2017 році подавались скарги з дотриманням відповідного законодавства, і вони були більш конкретними, що відобразилося в зростанні відкритих дисциплінарних про-

ПРОКУРОР НЕ МОЖЕ НАЛЕЖАТИ ДО ПОЛІТИЧНОЇ ПАРТІЇ, БРАТИ УЧАСТЬ У ПОЛІТИЧНИХ АКЦІЯХ, МІТИНГАХ, СТРАЙКАХ ТА ЗАЛУЧАТИ ДО НИХ ПІДПОРЯДКОВАНИХ ПРАЦІВНИКІВ, ПУБЛІЧНО ДЕМОНСТРУВАТИ СВОЇ ПОЛІТИЧНІ ПЕРЕКОНАННЯ. РАЗОМ З ТИМ, ПРОКУРОР МАЄ ПРАВО ВІЛЬНО ВИЗНАЧАТИ СВОЄ СТАВЛЕННЯ ДО РЕЛІГІЇ, БРАТИ УЧАСТЬ У ДІЯЛЬНОСТІ РЕЛІГІЙНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ДІЮТЬ НА ЗАКОННИХ ПІДСТАВАХ І ДІЯЛЬНІСТЬ ЯКИХ НЕ СПРЯМОВАНА НА РОЗПАЛЕННЯ РАСОВОЇ, ПОЛІТИЧНОЇ, НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА РЕЛІГІЙНОЇ ВОРОЖНЄЧІ, НЕ ДОПУСКАЮЧИ ЇХНЕ ВТРУЧАННЯ У СВОЇ СЛУЖБОВІ СПРАВИ.

ваджень у відсотковому вираженні щодо загальної кількості поданих скарг. А в 2018 році якість дисциплінарних скарг була меншою і зводилася до кількісного показника.

Також можна зробити висновки, що така тенденція по кількості відкритих дисциплінарних проваджень відносно прокурора в порівнянні 2017-2018 років може свідчити про складну процедуру відкриття проваджень та складний процес притягнення прокурора до дисциплінарної відповідальності.

Разом з тим, в 2017 році лише в 75 випадках Комісія прийняла рішення про накладення на прокурора дисциплінарних стягнень, що становить 51,7 % від аналогічних рішень за 2018 рік.

Аналізуючи роботу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів за 2017-2018 роки, можна прийти до висновку, що кількість відкритих дисциплінарних проваджень відносно прокурора зменшилась в 2018 році, але в порівнянні з 2017 роком по

відкритих дисциплінарних провадженнях більше прокурорів притягувалися до дисциплінарної відповідальності.

Питома вага дисциплінарних проступків, по яких приймається рішення про звільнення прокурорів із займаної посади, становить вчинення прокурором кримінальних правопорушень, за якими останнім оголошено підозру згідно Кримінального процесуального кодексу України, та вчинення адміністративних правопорушень, переважно керування транспортним засобом в стані алкогольного сп'яніння, де прокурор, зокрема, намагався вплинути на рішення органів поліції із застосування службового посвідчення. Заслугує уваги факт дисциплінарного порушення у вигляді втрати службового посвідчення працівника органу прокуратури, за що застосовується дисциплінарне стягнення у вигляді догани.

За численні порушення, які виявлені під час здійснення дисциплінарних проступків, до прокурорів застосовуються переважно дисциплінарні стягнення у вигляді заборон на строк до одного року на переведення до органу прокуратури вищого рівня чи на призначення на вищу посаду в органі прокуратури, в якому прокурор обіймає посаду. Якщо таких порушень в одного прокурора виявиться велика кількість, до них застосовуються догани.

Хочеться наголосити, що більшість дисциплінарних скарг, за які прокурора притягують до дисциплінарної відповідальності, якщо вони не стосуються вчинення прокурором кримінального правопорушення або притягнення прокурора до адміністративної відповідальності, надходять саме від прокуратури вищого рівня чи прокурора

вищої посади в органі прокуратури, в якій працює відповідний прокурор.

Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія наголошує, що постійно працює над вдосконаленням дисциплінарної процедури з метою формування однакового застосування підстав для притягнення прокурорів до відповідальності, що є запорукою сталої практики, а отже й дотримання принципу правової визначеності, який є складовим принципом верховенства права. В порядку оскарження рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів судами розглянуто 71 позов, а також 49 позовів розглядалось щодо оскарження рішень членів Комісії про відмову у відкритті дисциплінарних проваджень.

За результатами розгляду судами 58 позовів про притягнення до дисциплінарної відповідальності прокурорів було задоволено 9, що також може свідчити і про роботу Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів. На жаль, відсутня процедура оскарження рішень членів Комісії про відмову у відкритті дисциплінарних проваджень або закриття дисциплінарних проваджень в зв'язку з відсутністю у діях прокурора дисциплінарного проступку в судовому порядку. Суди у вказаному питанні дали чітко зрозуміти, що Кваліфікаційно-дисциплінарна комісія розглядає скарги відповідно до чинного законодавства України і вказаний орган діє як суд першої інстанції, рішення якої в цій частині може бути оскаржено лише до Вищої ради правосуддя.

Відсутність регламентації в національному праві оскарження рішень про закриття дисциплінарного провадження щодо прокурора є розумним обмеженням у процедурі дис-

циплінарної відповідальності прокурора, покликаним не перевантажувати судову систему за умови, якщо чинне законодавство передбачає конкретні способи захисту прав та інтересів зацікавленої особи.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Підводячи підсумки у питанні притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності, можна прийти до переконання, що прийняття Закону під назвою «Маски-шоу стоп 2» повинно більше дисциплінувати роботу прокурора.

Чи будуть рішення про персональну відповідальність прокурора, в тому числі і матеріальну, за його вчинки, які суперечать нормам кримінально-процесуального законодавства України, – покаже час.

Аналіз рішень Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів на даний момент може свідчити лише про одне: сьгодні прокурори не готові за незначні дисциплінарні проступки притягувати своїх працівників до дисциплінарної відповідальності, тому така процедура для пересічного громадянина є майже нездійсненна. Чи буде така тенденція продовжуватися й надалі, коли будуть відповідні рішення судів про скасування процесуальних рішень, які приймаються прокурорами по кримінальних провадженнях, – не відомо.

В будь-якому разі, при виявленні фактів здійснення прокурором дисциплінарних проступків кожному громадянину потрібно звертатися з відповідними скаргами до компетентних органів, адже таким способом вдасться дисциплінувати інших прокурорів та зменшити можливості вчинення ними аналогічних порушень. ■

ЮРИДИЧНА ОСВІТА. ЧИ ВСТИГАЄ НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ЗА ЗМІНАМИ РИНКУ?

ЛЕСЯ ДУБЧАК

Адвокат, керуючий партнер
АБ «Лесі Дубчак», к.ю.н.,
професор кафедри галузевих
юридичних дисциплін НПУ
ім. М.П. Драгоманова

*Вчити себе самого –
благородна справа,
але ще більш благородна –
вчити інших;
до речі, останнє куди легше.*

(Марк Твен)

**БІЛЬШІСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ
ВНЗ СЬГОДНІ ПОБУДОВАНІ ЗА
НЕЗРОЗУМЛИМ ПРИНЦИПОМ, КОЛИ
В ОБОВ'ЯЗКОВІЙ ЧАСТИНІ ВІДСУТНІ
ТІ ДИСЦИПЛІНИ, ЯКІ ВІДНОСЯТЬСЯ
ДО КАТЕГОРІЇ MUST HAVE,
А У ВИБІРКОВІЙ ПРИСУТНІЙ ВИБІР
БЕЗ ВИБОРУ.**

Питання якості та змісту юридичної освіти – вічне. Пригадую, як рівно 20 років тому, коли я вступила на юридичний факультет, це питання постійно стояло на порядку денному в ЗМІ, університетських та міністерських кулуарах. І зараз воно постає з не меншою, а може й більшою гостротою. З позиції викладача із 15-річним досвідом роботи в кількох столичних університетах, адвоката-практика й потенційного роботодавця спробую висловити свою власну скромну думку на проблему вищої юридичної освіти, адже я маю унікальну можливість бачити й відчувати навчальний процес «зсередини», а також аналізувати його успішність чи неуспішність як практикуючий адвокат і заступник адвокатського бюро.

ПРОБЛЕМА №1. ЗМІСТ ПОНАД УСЕ

Почнемо з екзистенційного питання: зміст понад усе. Я вкладаю у нього те, чим повинна бути вища юридична освіта. На моє глибоке переконання, вища юридична освіта повинна дати своїм випускникам не лише знання норм права, але й уміння ці норми тлумачити, аналізувати, синтезувати, перефразувати доступною мовою, готувати обґрунтовані та мотивовані документи, структурувати величезний масив правової інформації, з якою має справу юрист щодня, – так, щоб він був зрозумілий для клієнта і для судді.

На початку лютого 2019 року під час проходження 3-денного інтенсиву з написання юридичних текстів, який проводився в рамках програми професійного розвитку адвокатів «Адвокат майбутнього», я зробила ве-

лике відкриття, що навіть ми, досвідчені адвокати, не вміємо цього робити так, як належить. А не вміємо тому, що нас цього не навчили: не навчили в ВНЗ за 5-6 років навчання, не навчили на першому робочому місці, не навчили процесуальні опоненти й суд. До чогось ми приходили інтуїтивно, але, виявляється, весь цивілізований юридичний світ вчиться цьому за студентською лавою й саме за нею відшліфовує ці вміння. Так, в США студенти вивчають чотири формати здійснення юридичного аналізу (IRAC, CRAC, CREAC і CRuPAC), які використовуються для обґрунтування та мотивування позицій за чіткими алгоритмами. Ці алгоритми використовуються усіма учасниками процесу і судом, відтак усі розмовляють однією мовою.

ПРОБЛЕМА №2. ВІДІРВАНІСТЬ НАВЧАЛЬНИХ ПЛАНІВ ВІД ПРАКТИКИ

На жаль, більшість навчальних планів ВНЗ сьогодні побудовані за незрозумілим принципом, коли в обов'язковій частині відсутні ті дисципліни, які я відношу до категорії must have, а у вибірковій присутній вибір без вибору.

На мій погляд, навчальні плани повинні включати навчальні дисципліни з тих галузей права, які потрібні у повсякденному професійному житті будь-якого юриста. Якщо без кримінально-виконавчого права більшості юристів, на мій погляд, може обійтися, то без житлового чи податкового – точно ні. Більше того, сьогодні володіння юристом лише hard skills недостатньо. Юрист повинен добре знати іноземну мову (усну та письмову), і ба-

жано не одну, бути хорошим психологом, мати високий емоційний інтелект, володіти так званими soft skills.

ПРОБЛЕМА №3. ВИКОРИСТАННЯ ЗАСТАРІЛИХ МЕТОДИК ВИКЛАДАННЯ

Традиційний формат роботи «лекція-семинар» вже не працює! Студентам не цікаво слухати монолог викладача, особливо, якщо він читає лекцію зі свого конспекту. Ще Жан-Жак Руссо звертав увагу на те, що нудні уроки придатні лише на те, щоб вселити ненависть і до тих, хто їх викладає, і до усього, що викладається. Нинішні студенти як представники покоління Z вимагають динаміки, візуалізації, диджиталізації навчального процесу, а вітчизняна вища школа це забезпечити не може.

Інформаційне суспільство дає необмежений доступ до інформації, а завдання викладача полягає в тому, щоб допомогти розібратися в цьому масиві інформації й структурувати її на певні логічні блоки. Студентам потрібно давати зразки того, як отримані на занятті знання можуть бути використані в конкретних життєвих ситуаціях. А для цього мають бути і аудиторії, забезпечені технічними засобами, і готові до їх використання педагогічні кадри.

**НАВЧАЛЬНІ ПЛАНИ ПОВИННІ
ВКЛЮЧАТИ НАВЧАЛЬНІ ДИСЦИПЛІНИ
З ТИХ ГАЛУЗЕЙ ПРАВА, ЯКІ ПОТРІБНІ
У ПОВСЯКДЕННОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ
ЖИТТІ БУДЬ-ЯКОГО ЮРИСТА.**

ПРОБЛЕМА №4. КАДРИ ВИРІШУЮТЬ УСЕ

Наявність у викладача наукового ступеня та вченого звання абсолютно не гарантують його експертність, фаховість у викладанні конкретної дисципліни. Як викладач, який з часу закінчення ВНЗ й до сьогодні постійно активно займається практичною юриспруденцією, можу з упевненістю сказати, що викладати господарський процес, якщо ти жодного разу не був представником сторони у господарському суді, – просто неможливо. Це все одно, що хірург буде навчати оперувати, не провівши жодного хірургічного втручання, а пілот – навчати керуванню літаком, маючи досвід управління лише муляжем. І якщо останні два наведені мною приклади викликають у пересічного громадянина обурення, то у питанні кадрів, які готують юристів, на перший погляд, питання не стоїть так гостро. Але така думка оманлива. Адже, як і у лікаря, у юриста в руках часто знаходиться доля

людини, тому тут вкрай важливо не схибити.

Водночас, з тим рівнем заробітних плат, які нині має професорсько-викладацький склад університету, вкрай важко бути дійсно мотивованим до використання інноваційних методик викладання, переймання закордонного досвіду, розробки нових курсів. Адже це рівень заробітної плати прибиральниці в пристойному торговельно-розважальному центрі чи рівень касира в супермаркеті... Не хочу нікого образити, говорячи про певну «елітарність» нашої професії, адже будь-яка робота достойна поваги, але поки держава не забезпечить гідну, конкурентну оплату праці викладача ВНЗ, – доти ми будемо мати той стан вищої освіти, в тому числі юридичної, який маємо зараз.

Викладач повинен мати достатньо фінансових ресурсів для того, щоб поїхати на стажування за кордон, щоб вивчити іноземну мову. Він повинен мати ресурс для постійного розвитку й навчання, щоб бути цікавим та сучасним.

ПРОБЛЕМА №5. «ВІДТІК МІЗКІВ» З КРАЇНИ

Кількість студентів у вітчизняних ВНЗ за останні роки почала стрімко зменшуватися, адже розуміючи наявність усіх вищеведених проблем, молоді «світлі голови» хочуть здобути дійсно якісну освіту та бачать за можливе це реалізувати лише за кордоном, передусім, в Європі. Як наслідок, найталановитіші діти залишають Україну не лише на роки навчання, а назавжди, тому що з європейським дипломом та знанням кількох іноземних мов набагато успішніше можна побудувати своє життя за межами неньки-України. Ця проблема набуває катастрофічних масштабів й потребує вирішення на найвищому політичному рівні.

ПРОБЛЕМА №6. НЕРОЗУМІННЯ СТУДЕНТАМИ СПЕЦИФІКИ ЮРИДИЧНОЇ ПРОФЕСІЇ – ШВИДКЕ РОЗЧА- РУВАННЯ НА ПРАКТИЦІ

Професія юриста овіяна легендами та голівудською романтикою. В уяві пересічного

ПОСЛАННЯ ТИМ, ХТО НАВЧАЄ: ПАМ'ЯТАЙТЕ, ЩО ПОСЕРЕДНІЙ УЧИТЕЛЬ РОЗПОВІДАЄ, ХОРОШИЙ ВЧИТЕЛЬ ПОЯСНЮЄ, ЧУДОВИЙ ВЧИТЕЛЬ ПОКАЗУЄ, А ГЕНІАЛЬНИЙ ВЧИТЕЛЬ НАДИХАЄ. БУДЬТЕ ТИМИ, ХТО НАДИХАЄ.

українця при словосполученні «успішний юрист» постає гарно вбрана особа на дорогому автомобілі з ексклюзивним годинником та багатотисячним рахунком в банку, що відпочиває на найкращих курортах світу й отримує шалені кошти «ні за що». Таке уявлення про свою майбутню професію має більшість абітурієнтів юридичних ВНЗ чи факультетів.

А потім колишній студент починає працювати і розуміє, що все далеко не так романтично-казково, як він собі уявляв. Щоб бути у професійній формі, необхідно щодня на-

вчатися, опрацьовувати великий масив норм права (і це ніколи не закінчується). Юрист, незалежно від стану здоров'я і планів на вихідні, мусить підготувати вчасно усі процесуальні документи, вичерпні консультації по принципу «сьогодні на вчора», і роботодавця/клієнта абсолютно не цікавить, скільки годин вночі юрист спить. Юрист постійно знаходиться в стресовому стані, адже до нього приходять з проблемою, а не просто потеревенити, і він має допомогти вирішити цю проблему чи мінімізувати її наслідки, якщо вирішення неможливе. При цьому юрист затиснутий в рамки строків та найрізноманітніших завдань від інших клієнтів, і ця круговерть ніколи не закінчується! Юрист часто не має часу на особисте життя, на родину, адже робота поглинає повністю. Високим гонорарам та фінансовому благополуччю юриста передують довгі роки наполегливої праці з ККД понад 100%. Стикаючись з такою жорстокою реальністю, багато хто

не витримує й обирає професійний шлях, далекий від юриспруденції. Тому вибір професії має бути свідомим, профорієнтаційна робота повинна проводитися на рівні середньої та старшої школи, задовго до вступу в ВНЗ, щоб зробити вибір фаху максимально правильним. Юрист повинен мати розвинену пам'ять, аналітичні здібності й бажання постійно розвиватися й самовдосконалюватися. Якщо цих елементів не буде – формула «успішний юрист» не спрацює.

ЗАМІСТЬ РЕЗЮМЕ

Послання тим, хто здобуває освіту: країні потрібні як юристи, так і інженери, лікарі, вчителі, які люблять свою професію, знають її, отримують за неї належну винагороду. Для цього мають бути кардинально змінені пріоритети та філософія вищої освіти. Диплом про вищу освіту не повинен бути самоціллю, диплом повинен слугувати підтвердженням вашої кваліфікації, експертності у вибраному фаху, тому, безперечно, до фінішу повинні дійти не всі ті, хто був на старті. Як казав Дені Дідро, освіта надає людині гідність, і раб починає усвідомлювати, що він не народжений для рабства. Бажаю це зрозуміти молодому поколінню, бо від їхньої освіченості значною мірою залежить майбутнє нашої країни.

Послання тим, хто навчає: пам'ятайте, що посередній учитель розповідає, хороший вчитель пояснює, чудовий вчитель показує, а геніальний вчитель надихає. Будьте тими, хто надихає. **■**

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ КРИПТОВАЛЮТИ, АБО ЯК УКРАЇНА «ЛЕЖИТЬ У ПРАВИЛЬНОМУ НАПРЯМКУ»

ВІКТОРІЯ ПОЛЯКОВА

Керуючий партнер
ТОВ «Юридична компанія
«ДЖІ. БІ. ПІ. ПАРТНЕРС»

ВІКТОРІЯ ШИМАНОВСЬКА

Юрист
ТОВ «Юридична компанія
«ДЖІ. БІ. ПІ. ПАРТНЕРС»

Якщо не маєш змоги побороти – очолю! Саме такий підхід обрала більшість країн по відношенню до віртуальної валюти (або криптовалюти) як сучасного засобу безготівкового розрахунку. На тлі стрімкого розвитку сучасних технологій та нагальної необхідності моментальних розрахунків в мережі Інтернет саме такий тип платіжного інструмента має потенціал задовольнити потреби сучасного споживача. Ті країни, яким вдасться найближчим часом легалізувати цей засіб платежу, зможуть не тільки контролювати його обіг та зменшити кількість незаконних обороток з використанням криптовалюти, а й поповнювати державні бюджети за рахунок податків з криптовалютних операцій та діяльності.

Незважаючи на численні переваги підтримки необхідності регулювання обігу криптовалют, деякі країни не поспішають вирішувати це питання, залишаючи криптовалюту та криптовалютні операції у так званій «сірій зоні». Серед таких країн наразі знаходиться й Україна. У нас наявні певні законодавчі ініціативи щодо обігу криптовалют: проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції державної політики у сфері віртуальних активів», проект Закону «Про стимулювання ринку криптовалют та їх похідних в Україні» від 10.10.2017 № 7183-1, проект Закону «Про обіг криптовалют в Україні» від 06.10.2017 № 7183. Але при більш детальному розгляді можна виявити, що вони мають переважно популістський характер і не мають на меті дійсно врегулювати це питання. З одного боку, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України гучно заявило: «Мінекономрозвитку ініціює легалізацію криптовалют! Реалізація Концепції передбачена на період до 2021 року». З іншого боку, досі немає жодного офіційного документа, який би стосувався врегулювання питання обігу криптовалют (чи хоча б визначав її правову природу). Здебільшого, ми спостерігаємо неспроможність численних державних органів та комітетів

В УКРАЇНІ ДОСІ НЕМАЄ ЖОДНОГО ОФІЦІЙНОГО ДОКУМЕНТА, ЯКИЙ БИ СТОСУВАВСЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПИТАННЯ ОБІГУ КРИПТОВАЛЮТИ (ЧИ ХОЧА Б ВИЗНАЧАВ ЇЇ ПРАВОВУ ПРИРОДУ).

домовитися між собою і виробити стратегію та єдиний підхід до вирішення цього питання.

ІНОЗЕМНИЙ ДОСВІД

Прикладом злагодженого підходу до вирішення питання врегулювання обігу криптовалют є США, які мають різноманітні законодавчі ініціативи як на федеральному рівні, так і на рівні окремих штатів. Проте, на відміну від України, яка теж має декілька законодавчих ініціатив, ще у березні 2013 року Державне агентство США з протидії фінансовим злочинам (FinCEN) випустило документ-посібник, який не тільки визначає природу віртуальної валюти та коло суб'єктів господарювання, що здійснюють операції із залученням віртуальної валюти (наприклад, компанії, що надають послуги з обміну криптовалют на традиційні валюти і навпаки), а й встановлює перелік характеристик, за якими операції з криптовалютою підпадають під регулювання державними органами США. Більш того, вражаючою є позиція регуляторів кожного окремого штату, які з готовністю надають детальні консультації на письмовий запит (Request for Ruling) осіб щодо правомірності здійснення діяльності, пов'язаної з обігом криптовалют на території конкретного штату, зокрема, чи потребує така діяльність ліцензування. Тут необхідно уточнити, що в деяких штатах діяльність, пов'язана з обігом криптовалют, прирівнюється до фінансової діяльності і, відтак, потребує ліцензування. Ще одним прикладом активної позиції щодо регулювання криптовалют серед країн є

Великобританія. В грудні 2018 року Міністерство з податків та митних зборів Великобританії опублікувало докладний посібник для власників біткоїнів та інших криптовалют, в якому пояснює свій підхід до таких активів і питання їх оподаткування. В цьому документі Міністерство наводить висновки щодо оподаткування фізичних осіб-власників криптовалют. Цікавим є положення документу, відповідно до якого приватні особи, які отримують криптоактиви від своїх роботодавців в якості оплати, повинні будуть заплатити податок на прибуток і здійснити внески до національного фонду соціального страхування. Тобто, регулятор сприймає виплату заробітної плати у криптовалюті як належне та необхідне. Наразі Управління з фінансового регулювання та нагляду Великобританії здійснює активну роботу над правовим визначенням криптоактивів, а саме, як ті чи інші типи криптоактивів можуть підпадати під регулювання, про що свідчить відкрита консультація, що була розміщена на офіційному сайті Управління 23 січня 2019 року. Дещо іншим прикладом активної позиції щодо регулювання обігу криптовалют є Білорусь. 21 грудня 2017 року Олександр Лукашенко підписав революційний Декрет №8 «Про розвиток цифрової економіки», який, фактично, законодавчо встановлює регулювання криптовалютних платежів та технології блокчейн. Варто зауважити, що це явище абсолютно не притаманне країнам Східної Європи. Зазвичай країни цього регіону спочатку детально вивчають практику подібного регулювання в інших країнах та досить ретельно і повільно вибудовують власну, орієнтуючись на досвід інших кра-

їн. У випадку з криптовалютами Білорусь дійсно здивувала світову спільноту і стала, свого роду, прикладом для наслідування іншим державам, в тому числі і для України.

Декрет не тільки встановлює умови для використання криптовалют та токенів (одиниця обліку, яка використовується для вираження цифрового балансу в певному активі), а також вводить податкові пільги для тих, хто здійснює криптовалютні операції. Відповідно до нового документу, юридичні особи-резиденти і нерезиденти Білорусі мають право володіти токенами (до яких прирівнюється криптовалюта), створювати та розміщувати власні блокчейн-активи через резидентів Парку високих технологій (ПВТ), а також купувати, відчужувати цифрові активи і здійснювати з ними інші операції виключно через криптовалютні біржі та спеціалізованих операторів, діяльність яких регулюються органами державної влади Республіки Білорусь. Більш того, згідно із Декретом фізичні особи мають право здійснювати майнінг (діяльність, що стосується підтримки розподіленої платформи і формування нових блоків з подальшою можливістю отримати за це винагороду, в тому числі і в біткоінах), купувати, обмінювати і відчужувати токени за білоруські рублі, іноземну валюту, електронні гроші, а також дарувати і заповідати їх. Діяльність фізичних осіб з майнінгу, придбання і відчуження токенів не визнається підприємницькою діяльністю. До 1 січня 2023 року прибуток від різних операцій з токенами не визнається об'єктом оподаткування. Цікаво, що регулятором суспільних правовідносин, пов'язаних з

обігом криптовалюти, виступає Національний банк Білорусії. Крім того, регулятор буде мати можливість здійснювати моніторинг діяльності криптовалютних бірж. Варто зауважити, що в Білорусії вже є перша регульована торгова криптовалютна платформа. Білоруський ПВТ оголосив про початок роботи криптовалютної біржі Currency.com, діяльність якої ліцензована та яка буде торгувати токенованими активами на сировину, акції, індекси, прив'язаними до базової ринкової вартості традиційних фінансових активів – всього близько 150 токенів. Згодом їх число планується збільшити до 10 тисяч. Необхідність закріплення подібного нормативного регулювання крипто-технологій і відповідальності за можливі негативні наслідки визнав і сам Президент Білорусі: «Скажу по-народному: я повівся на ваші всі пропозиції, часом не вникаючи в деякі, тому що мені дуже довго доведеться розбиратися, щоб зрозуміти, чесно вам скажу, як і багатьом в цьому залі. Але є у нас просунуті люди, які вже подумали, як цим займатися. Я подумав так: у нас сьогодні цього немає. Якщо щось буде хороше – в плюс, якщо буде в мінус – я знаю, з кого спитати». Тобто, Президент чітко зазначив, що у вирішенні цього питання він повністю покладається на профільних спеціалістів, що в даному випадку є абсолютно доцільним, а досягнення цієї мети ставиться безпосередньо перед фахівцями, яким надається певна свобода дій у питаннях розробки регулювання. Фактично, Білорусь своїм прикладом демонструє абсолютно радикальний підхід щодо повного охоплення сфери криптовалют і блокчейну нормативним полем.

РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

В свою чергу, постає логічне питання – яка наразі офіційна позиція українських регуляторів відповідних сфер? Таку позицію в повній мірі виражає наступне: «Складна правова природа криптовалют не дозволяє визнати їх ані грошовими коштами, ані валютою і платіжним засобом іншої країни, ані валютною цінністю, ані електронними грошима, ані цінними паперами, ані грошовим сурогатом». Така позиція зазначена в спільній заяві фінансових регуляторів щодо статусу криптовалют в Україні, що була розміщена на офіційному сайті Національного банку України у листопаді 2017 року. Тобто, на думку регуляторів, правова природа криптовалют є такою, яку не можна визначити! Варто звернути увагу і на позитивний момент вищезазначеної спільної заяви Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку та Національної комісії, що здійснює регулювання у сфері ринків фінансових послуг, а саме, виключення криптовалюти з поняття «грошовий сурогат». Втім, вищезазначена заява не стала для деяких державних органів України підставою для зміни своєї позиції. Так, Печерський районний суд міста Києва в ухвалі від 17 грудня 2018 року, посилаючись на роз'яснення Національного банку України від 10 листопада 2014 року року, наголошує на тому, що «Bitcoin не може використовуватися фізичними та юридичними особами на території України як засіб платежу, оскільки це протирічить нормам чинного законодавства», що вкотре доводить незлагодженість позицій різних

органів з питання правового регулювання криптовалют.

Не дивлячись на таку пасивну позицію України щодо питання регулювання криптовалют, наші західні великі брати намагаються нас всіляко підштовхнути до вирішення цього питання. Наприкінці 2018 року було оприлюднено звіт «Криптовалюти в Україні: технологія, ринок, регулювання», який був підготовлений за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зазначений звіт аналізує криптовалюту загалом (технологію, на якій вона побудована, її обмеження, характеристики і використання як фінансового інструменту, регулювання в країнах світу), і в Україні зокрема. Найважливішою частиною цього звіту є те, що криптовалютам в Україні може бути наданий статус «валютної цінності», і саме так вона підпадатиме під юрисдикцію Національного банку України та нового Закону України «Про валюту та валютні операції», який набув чинності 7 лютого 2019 року, та регулюватиметься аналогічно іноземним паперовим (фіатним) валютам. Звичайно, в Україні також є біткоїн-ентузіасты, які всіляко намагаються підштовхнути велику бюрократичну машину у вірному напрямку та зрушити з мертвої точки ситуацію з нормативним ігноруванням криптовалют і технології блокчейн. Саме завдяки таким активістам в 2017 році було розроблено декілька законопроектів, які, втім, не були ухвалені. За відсутності будь-яких зрушень щодо встановлення законодавчого регулювання криптовалют Україна втрачає можливість залучити інвестиційний капітал в економіку, який, наприклад, наразі залучає Білорусь.

ОКРЕМІ ПОЗИЦІЇ

Тут постає логічне питання: чи зацікавлені самі народні депутати врегулювати питання обігу криптовалют? Можливо, вони просто не мають чіткого розуміння, що це за незвіданий звір такий – криптовалюта? Можливо, слуги народу просто не розуміють сутності цього явища, а тому не можуть його врегулювати... Проте, податковій декларації українських депутатів та держслужбовців відображають їх достатньо глибоку обізнаність в цьому питанні. Так, відповідно до інформації з платформи для роботи з відкритими даними Opendatabot, 57 українських обранців та держслужбовців задекларували біткоїни в якості своїх активів. Цікаво, що найбільше власників криптовалют працює в Одеській обласній раді, на другому місці – «працівники» Верховної Ради.

Ще одним державним органом, що розуміється на криптовалюті та знає, що з нею робити, є Державна фіскальна служба України. 18 січня 2019 року ГУ ДФС у Київській області надіслало лист-відповідь на наше звернення щодо оподаткування діяльності, яка пов'язана з обігом криптовалют, та повідомило наступне: «Операції з купівлі-продажу криптовалют слід розцінювати як діяльність, яка має на меті отримання прибутку, а тому фактично є підприємницькою діяльністю. Оскільки ст. 165.1. ПКУ не звільняє операції з купівлі-продажу криптовалют від оподаткування, то такі операції підлягають оподаткуванню у випадку отримання від них доходу».

Також виявилось, що даний профільний державний орган володіє експертизою в питаннях майнінгу. В листі було зазначено, що якщо майнінг буде здійснюватися фізичною особою-підпри-

ємцем або юридичною особою, то майнер (особа, яка здійснює майнінг) може стати платником ПДВ за двох обставин: а) добровільна реєстрація платником ПДВ; б) якщо загальна сума від постачання товарів/послуг, що підлягають оподаткуванню, у тому числі з використанням локальної або глобальної комп'ютерної мережі, нарахована (сплачена) такій особі протягом останніх 12 календарних місяців, сукупно перевищує 1000000 гривень (без урахування ПДВ).

Крім того, зазначений лист ГУ ДФС у Київській області має посилання на лист Державної служби статистики від 05.10.2018 №14.4-09/435-18, в якому рекомендовано класифікувати діяльність із «майнінгу» та реалізації криптовалют у позиції 64.19 «Інші види грошового посередництва», торгівлі (обміну) криптовалютами – у позиції 66.19 «Інша допоміжна діяльність у сфері фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення».

Така активна позиція та обізнаність нашої фіскальної служби, яка, до речі, розуміє потенціал регулювання криптовалют в контексті наповнення державного бюджету, дає надію на подальше встановлення нормативного регулювання криптовалют в Україні. Проте, вирішення цього питання достатньо сильно залежить від політичної обстановки та позиції народних обранців.

Наразі відображення позиції державних органів України з питання регулювання криптовалют та токенів можна знайти в іронічному зауваженні Михайла Жванецького: «Є три шляхи розвитку: перший – стояти на місці, другий – лежати на місці, та наш, третій шлях, – лежати у правильному напрямку». ■

РЕПУТАЦІЙНИЙ КАПІТАЛ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ: СКЛАДОВІ ТА ЦІННІСТЬ

ВІКТОР МОРОЗ

Адвокат, керуючий партнер
АО Suprema Lex

Репутаційний капітал – це позитивна історія взаємовідносин між компанією та ключовими зацікавленими групами, тому є однією з найбільших цінностей будь-якої юридичної компанії. Для розуміння значення репутації варто звернутися до п'єси Вільяма Шекспіра «Річард II», в якій один з героїв запитує: «Чи є у світі скарб дорожчий, ніж не заплямована честь?», та відповідає на своє ж запитання: «Добра слава мені більш потрібна, ніж життя, оскільки віддавши її, втрачу право на життя». В межах цієї статті спробуємо дослідити, з чого ж складається репутаційний капітал юридичної компанії, та яка його цінність.

ПОБУДОВА РЕПУТАЦІЙНОГО КАПІТАЛУ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ ПОТРЕБУЄ ВИВАЖЕНОЇ СТРАТЕГІЇ, АДЖЕ НЕПРАВИЛЬНІ ДІЇ КЕРІВНИЦТВА ТА ПРАЦІВНИКІВ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ МОЖУТЬ ПОМНОЖИТИ НА НУЛЬ РОКИ ПРАЦІ НАД ІМІДЖЕМ ТА РЕПУТАЦІЄЮ.

Аналізуючи дані питання, слід мати на увазі, що репутація формується на основі реально-го досвіду взаємодії цільових груп з компанією, доказових аргументах, оцінках авторитетних експертів. Інакше кажучи, репутаційний капітал формується за результатом відносин юридичної компанії з її партнерами та клієнтами.

Складовими репутаційного капіталу є, власне, репутація підприємства та його імідж. Репутація компанії перетворюється в капітал завдяки інвестиціям в імідж, корпоративну культуру, а також завдяки підвищенню соціальної відповідальності. Імідж компанії, в свою чергу, є формою прояву репутаційного капіталу, який часто ототожнюють з репутацією.

Побудова репутаційного капіталу юридичної компанії потребує виваженої стратегії, адже неправильні дії керівництва та працівників юридичної компанії можуть помножити на нуль роки праці над іміджем та репутацією. Завжди необхідно прорахувати ефект від кожної PR-акції та розуміти, як той чи інший публічний крок юридичної компанії вплине на сприйняття цієї компанії серед колег, партнерів та клі-

“

КЕРІВНИКАМ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ НЕ ВАРТО ЗАРАДИ ЗГАДКИ НАЗВИ ВІДОМОГО КЛІЄНТА У СВОЇХ НОВИНАХ АБО РОЗМІЩЕННЯ ЛОГОТИПУ ТАКОГО КЛІЄНТА НА СВОЄМУ ВЕБ-САЙТІ ЙТИ НА КОНФЛІКТ ІЗ САМИМ КЛІЄНТОМ, ПЕРЕКОНУЮЧИ ЙОГО У ДОЦІЛЬНОСТІ ТАКИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ.

єнтів. Реальної ваги репутаційному капіталу юридичної компанії додає розробка її юристами унікальних рішень поставленої клієнтом правової проблеми.

Враховуючи, що на сьогоднішній день на вітчизняному юридичному ринку присутня значна кількість юридичних компаній з висококваліфікованими юристами та адвокатами, можливість залучення нових клієнтів обумовлюється унікальністю та інноваційністю експертизи таких фахівців при структуруванні угод або вирішенні судових спорів. Тобто, репутаційний капітал юридичної компанії обумовлюється репутацією партнерів та юристів такої компанії, їх іміджем, досвідом та PR-активністю.

На мій погляд, керівникам юридичної компанії не варто заради згадки назви відомого клієнта у своїх новинах або розміщення логотипу такого клієнта на своєму веб-сайті йти на конфлікт із самим клієнтом, переконуючи його у доцільності таких інформаційних

заходів. Найбільш надійним джерелом залучення юридичною компанією нових клієнтів є рекомендації від тих клієнтів, які вже мають позитивний досвід співпраці з відповідною юридичною компанією та залишилися задоволеними від такої співпраці. Задоволений співпрацею із юридичною компанією клієнт не лише порадить своїм партнерам та друзям звернутися до такої юридичної компанії із аналогічною проблемою, а й сам буде звертатися за правовою допомогою у разі необхідності. Звичайно, публікації аналітичних статей, фахових коментарів, виступи на семінарах, форумах та різноманітних круглих столах як суто юридичного спрямування, так і із залученням бізнесу, публікація книжок та інші маркетингові кроки дозволяють фахівцям юридичної компанії посилити як їх персональний бренд, так і бренд юридичної компанії, і, можливо, залучити нового клієнта.

Однак, клієнт матиме більше довіри до юридичного рад-

ника, який вже допоміг його партнеру або близькій людині у вирішенні аналогічного питання, ніж невідомому фахівцю, який декларує можливість вирішення подібних питань. До того ж, клієнт очікує від юриста збереження конфіденційності та не хоче, щоб деталі питання, за вирішенням якого він звернувся до тієї чи іншої юридичної компанії, через годину були предметом обговорення засобів масової інформації. Тому для побудови позитивної репутації юристам варто підходити до співпраці із журналістами виважено. Висвітлюючи захист клієнта, варто надавати лише той обсяг інформації, який дозволяє розкрити сам клієнт, і лише в тому форматі, який не зашкодить інтересам клієнта. Виключенням може бути захист інтересів клієнта в публічних резонансних спорах, які є цікавими для громадськості та медіа, публічно висвітлюються, зокрема, спори за участю великого бізнесу, громадських діячів, чиновників або політи-

ків. В такому випадку юридичній компанії доцільно своєчасно та ефективно доносити до загалу правову позицію по справі, пояснюючи стратегію захисту клієнта, роз'яснюючи рішення, які приймаються судами та їх наслідки для клієнта, а також перспективи можливого оскарження тих чи інших судових рішень та доцільність такого оскарження для клієнта. Щоправда, і в публічних судових процесах та кримінальних провадженнях, висвітлюючи інформацію ЗМІ, необхідно виходити із інтересів клієнта та в будь-якому разі не вчиняти дій, які можуть зашкодити захисту прав клієнта або його репутації в цілому. Отже, як бачимо, з одного боку репутаційний капітал юридичної компанії обумовлений репутацією юристів та адвокатів, що входять до її складу, а з іншого – ефективністю захисту такими юристами та адвокатами інтересів клієнтів юридичної компанії та висвітленням такого захисту у засобах масової інформації та мережі Інтернет.

“

ПУБЛІКАЦІЇ АНАЛІТИЧНИХ СТАТЕЙ, ФАХОВИХ КОМЕНТАРІВ, ВИСТУПИ НА СЕМІНАРАХ, ФОРУМАХ ТА РІЗНОМАНІТНИХ КРУГЛИХ СТОЛАХ ЯК СУТО ЮРИДИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ, ТАК І ІЗ ЗАЛУЧЕННЯМ БІЗНЕСУ, ПУБЛІКАЦІЯ КНИЖОК ТА ІНШІ МАРКЕТИНГОВІ КРОКИ ДОЗВОЛЯЮТЬ ФАХІВЦЯМ ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ ПОСИЛИТИ ЯК ЇХ ПЕРСОНАЛЬНИЙ БРЕНД, ТАК І БРЕНД ЮРИДИЧНОЇ КОМПАНІЇ, І, МОЖЛИВО, ЗАЛУЧИТИ НОВОГО КЛІЄНТА.

Таким чином, юридичній компанії варто щоденно працювати над підвищенням кваліфікації та просуванням на ринку юристів та адвокатів, що в ній працюють. Така робота повинна бути системною та постійною, включати відвідування фахівцями юридичної компанії різних семінарів, конференцій та форумів (і в якості слухачів, і в якості доповідачів), а також базувати-

ся на постійній роботі зі ЗМІ, як фаховими юридичними, так і діловими (бізнесовими), шляхом надання коментарів та аналітичних матеріалів. Це дозволить сформувати пул лояльних журналістів, які будуть розуміти, що в певній юридичній компанії працюють фахівці із тієї чи іншої проблематики. Якщо ж керівництво юридичної компанії буде погано ставитися до юристів та адвокатів, які в ній працюють, затримувати заробітну плату, не підвищувати їх кваліфікацію, рано чи пізно такі працівники підуть працювати до іншої юридичної компанії і, безумовно, це негативно позначиться на репутації юридичної компанії, з якої такі фахівці змушені були піти. При цьому, не лише на юридичному ринку знатимуть, що керівник юридичної компанії неналежно ставиться до своїх підлеглих. Клієнт, який дізнається (наприклад, з преси), що відомий йому фахівець однієї юридичної компанії перейшов до ін-

шої, матиме запитання щодо причин такої міграції. Керівництву юридичної компанії варто регулярно зустрічатися та спілкуватися із клієнтами, яких супроводжує юридична компанія, для того, щоб такі клієнти були поінформовані щодо ходу їх справ, перспектив їх вирішення, не перебували в інформаційному вакуумі. Якщо клієнт буде відчувати постійне піклування юридичного радника про його справу, він довірятиме такому раднику і, вірогідно, рекомендуватиме його своїм партнерам та знайомим. Звичайно, якщо в юридичній компанії працює значна кількість юристів (більше двадцяти), та на обслуговуванні компанії знаходиться значна кількість клієнтів, вирішення питання щодо ефективної комунікації із клієнтами силами лише партнерів юридичної компанії є достатньо складним. В такому випадку цілком ефективним може бути створення в юридичній компанії посад або, можливо, навіть департаментів,

які будуть опікуватися розвитком працівників компанії (HR – human resources), її маркетинговим просуванням та зовнішніми зв'язками (PR – public relations) та розвитком компанії в цілому, зокрема її взаємовідносинами із клієнтами та залученням нових клієнтів (BD – business development). В будь-якому випадку, партнери юридичної компанії повинні, щонайменше, контролювати роботу відповідних фахівців або департаментів, а із ключовими клієнтами юридичної компанії підтримувати постійне спілкування та приділяти їм достатньо уваги для формування позитивної репутації очолюваної ними юридичної компанії. Іноді навіть ефективно структурована фахівцями юридичної компанії угода або виграні адвокатами адвокатського об'єднання судовий спір може не призвести до посилення репутації юридичної компанії через неефективну комунікацію керівництва такої юридичної компанії із клієнтом. Варто пам'ятати, що репутаційний капітал юридичної компанії формується завдяки наполегливій щоденній праці кожного працівника відповідної юридичної компанії та здобувається важкою працею. Для його побудови потрібні роки, а от зруйнована репутація юридичної компанії може бути за дуже короткий строк. Тому не варто вчиняти будь-яких дій, які можуть бути сприйняті клієнтом, колегами або громадськістю негативно та заплямувати репутацію юридичної компанії. Слід уважно стежити, щоб репутаційний капітал, який є найбільшою цінністю будь-якою юридичної компанії, лише зростав. ■

**МИКОЛА ПАШИНСЬКИЙ:
«ЗАКОНИ Є. АЛЕ ЇХ
ТРЕБА ВИКОНУВАТИ,
А НЕ ПІДМІНЯТИ
ПРАВО ПОЛІТИЧНОЮ
ДОЦІЛЬНІСТЮ»**

“

**ПРИНЦИП ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА
ПОЛЯГАЄ І В ТОМУ, ЩО ОСТАТОЧНЕ
РІШЕННЯ СУДУ НЕ МОЖНА
СТАВИТИ ПІД СУМНІВ, БО ЦЕ ДУЖЕ
НЕБЕЗПЕЧНИЙ ШЛЯХ ДО ВЕЛИКОЇ
СПОКУСИ ЗАМІНИТИ ПРАВО НА
РЕВОЛЮЦІЙНУ СПРАВЕДЛИВІСТЬ.**

Адвокатське об'єднання «Фортіс» вже більше одинадцяти років надає юридичний супровід великій транснаціональній компанії, що є показником успішного партнерства в українському правовому полі. Про особливості захисту інтересів іноземного інвестора в Україні ми спілкувалися з керуючим партнером об'єднання Миколою Пашинським.

— Яким сьогодні є правовий імідж України у світі?

— Порівняно з 2013-м роком, імідж України істотно покращав не лише в правовій сфері, але і в цілому. Становлення нації не проходить безболісно, але міжнародні партнери бачать, що Україна прагне до статусу сучасної правової держави із належним розподілом гілок влади і дотриманням демократичних цінностей. І, до речі, як приклад саме розподілу гілок влади незалежно одна від одної можна навести Рішення Конституційного Суду України від 26.02.2019 № 1-р/2019 у справі № 1-135,2018 (5846/17) за конституційним поданням 59 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) статті 368-2 Кримінального кодексу України (справа щодо незаконного збагачення). Багато хто закидає Конституційному Суду України, що він дозволив корупціонерам уникнути покарання, однак, на мій погляд, законодавцю потрібно було, перш ніж приймати зміни до Кримінального кодексу України саме в спірній редакції, спочатку звернутись до Конституційного Суду України за офіційним тлумаченням ст. 62 Конституції України щодо презумпції невинуватості та тягару доведеності вини. А тепер маємо закономірний результат. Зауважу, що мені теж хочеться, щоб реформи у нас відбувались в цілому швидко і ефективно, але варто згадати героя твору «Презумпція невинуватості», про якого Джек Лондон свого часу написав: «А ще він терпіти не міг усіляких теорій блискавичних суспільних перетворень. На його думку, суспільство зможе поліпшитися тільки тоді, коли пройде

крізь болісно-повільний, супроводжуваний тяжкою працею процес еволюції. Не існувало на шляху до прогресу коротких обхідних шляхів чи раптових перероджень. Удосконалення людства мусить бути досягнуте через агонію, нещастя та злидні – як і ті суспільні удосконалення, яких уже змогли досягти в минулому».

— Події 2013-го року, нинішній військовий конфлікт і скандали якраз перед виборами сприймаються міжнародними партнерами як неминучі процеси затвердження демократії або як небажані ризики?

— І те, і інше. Якщо говорити про політику, то захист і відстоювання суспільством таких демократичних цінностей, як свобода слова, права і свободи громадянина, – це, звичайно, плюс. З точки зору ведення бізнесу, військові конфлікти, можливість «відкату» від демократичних цінностей в сторону радикалізму і авторитаризму у разі зміни влади – це ризики.

— Незважаючи на впровадження реформ і розвиток економіки, в Україні все ж відчувається нестача іноземних інвестицій. Чому, на Вашу думку, зарубіжні інвестори не квапляться вкладати в український бізнес?

— У нас вже вступили в силу декілька ефективних законів, які можуть поліпшити інвестиційний клімат в країні. Єдина проблема, що існувала раніше і актуальна на сьогодні, – щоб ці закони працювали і дотримувалися усіма без виключення. Тільки коли іноземний інвестор буде упевнений, що усі

рівні в правовому полі, що за незаконні дії чиновники несуть відповідальність і зловживання присікаються на кореню – він вкладатиме гроші в економіку цієї країни. І це правило працює у всьому світі.

— Тобто, нам все ще бракує відкритості і прозорості?

— З відкриттям доступу до багатьох реєстрів у нас якраз стало більше можливостей та прозорості. Можна постійно контролювати статус партнерів. Інша справа, що досі у когось є преференції, а у когось їх немає.

— Які саме зміни в законодавстві можуть сприяти поліпшенню інвестиційного клімату в Україні?

— В першу чергу, це нещодавно ухвалений Закон України «Про товариства з обмеженою і додатковою відповідальністю» від 06.02.2018 № 2275-VIII. Раніше, в 2016-му році, були ухвалені закони про поліпшення заходів щодо захисту прав інвестора і відміну обов'язкової державної реєстрації іноземних інвестицій (Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України стосовно захисту прав інвесторів» від 07.04.2015 № 289-VIII і Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів стосовно відміни обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 31.05.2016 № 1390-VIII). Таким чином, коло замкнулося: була встановлена відповідальність посадовців, які діють недобросовісно відносно інтересів компанії. Адже, як правило, іноземний інвестор, вкладаючи гроші або створюючи тут компанію, призначає внутрішніх менеджерів

для управління – а це поле для зловживань.

Якщо директор, призначений інвестором в Україні, через півроку відкриває свою компанію з аналогічним видом діяльності, переводячи частину прибутку у власний бізнес, доходи інвестора скорочуються. З кінця 2016 року була введена відповідальність посадовців і директорів компаній за збиток, але поняття збитку було дуже розмите і не було конкретизовано, за які ж дії настає відповідальність. Зараз законодавець ввів поняття конфлікту інтересів – коли управлінці діють на шкоду інтересів власника компанії. Відповідно, ці закони я можу назвати як найбільш успішні і ефективні правові інструменти захисту інтересів інвестора в Україні.

— Вже є прецеденти застосування цих законів в судовій практиці?

— На сьогоднішній момент до Верховного Суду дійшла бу-

квально одна справа і її було відправлено на новий розгляд. Сталі практики розгляду подібних справ поки не існує – вона тільки формується. Думаю, вона має бути позитивною. Якщо законодавець ввів ці норми, вони підлягають виконанню.

— Чи можливо ефективно захистити інтереси людини, зокрема інвестора, в суді при нинішньому законодавстві?

— Сьогодні шансів однозначно більше, ніж п'ять років тому. Судова реформа вже в процесі перетину Рубікону, як казали древні римляни. Вже створений новий Верховний Суд, який функціонує і розвиває правозастосовну практику, що переважно позитивно сприймається професійним середовищем. Надалі будуть засновані нові місцеві і апеляційні суди для остаточного формування суддівської вертикалі.

Але і для інвестора, і для кожного громадянина України важливе те, наскільки швидко можна буде отримати рішення цих судів по розгляду справи, чи буде це рішення законним і справедливим і як його сприйме суспільство. Тут багато що залежатиме від суддів: чи зможуть вони правильно аргументувати і якісно виписати рішення, щоб не допустити можливості з боку інших осіб говорити про те, що воно незрозуміле і, можливо, навіть заангажоване.

Знову ж таки змушений повернутись до Рішення КСУ від 26.02.2019 № 1-р/2019 у справі № 1-135,2018 (5846/17) (справа щодо незаконного збагачення). Як на мене, виписано воно дуже добре і вірно по суті й духу нашої Конституції. Однак, після Революції Гідності та війни на Сході велика частина суспільства втомилась чекати поступового покращення економіки, закінчення війни і реформування бюрократичного апарату в бік захисту прав і свобод людини. Тому дане рішення Суду було негативно сприйнято багатьма пересічними людьми. Навіть в юридичному середовищі думки розділились.

Та все ж таки, принцип верховенства права полягає і в тому, що остаточне рішення суду не можна ставити під сумнів, бо це дуже небезпечний шлях до великої спокуси замінити право на революційну справедливість. Історія Революції 1917 року демонструє наглядно, яким небезпечним може бути такий шлях. ■

Наша країна майже завжди знаходиться в якомусь очікуванні добрих змін перед кожними виборами. Якщо подивитися на вибори очима виборця, зазвичай здається, що найкраще ось-ось настане, як тільки він віддасть свій єдиний голос за достойного кандидата. І чомусь майже завжди після офіційного оприлюднення результатів голосування стає гірко і образливо, а через деякий час взагалі настає розчарування. А все тому, що сам процес виборів зсередини не змінюється роками, незважаючи на регулярні зміни галузевого законодавства.

Чим більше працюєш у сфері виборчого права, тим більше помічаєш недоліки всієї виборчої системи України. При цьому не має значення які вибори відбуваються у конкретний момент. Маю таке відчуття, що Україна живе у стані виборів постійно. Хаос і безлад, які є звичайними для виборчого процесу, стало проникають у свідомість кожного громадянина та у суспільне життя загалом. Станом на сьогодні, коли незабаром настане день обрання глави держави, можна простежити таку ж неорганізованість у роботі окружних комісій. Вже

ГАННА ШЕРСТЮК

Керуюча Адвокатським бюро
«Ганни Шерстюк»

є постанова ЦВК про дострокове припинення повноважень усього складу окружної виборчої комісії з виборів Президента України територіального виборчого округу № 163 у зв'язку із порушенням нею Закону України «Про вибори Президента України». Це говорить про те, що «аксакали» і «легенди» не можуть діяти іншим способом, оскільки їх не почують, не помітять та не заохотять за активну роботу і позицію. А нові обличчя на виборчих дільницях зустрічають з іронією та зухвальством (по принципу: «ну-ну, подивимось!»).

На мою думку, такі методи обрання лідерів є застарілими та небезпечними, оскільки людина освічена, гарно вихована та інтелігентна не зможе навіть озвучити свою думку серед голосних «старожилів» дільниць. Сподіваюсь, що позитивні зміни все ж таки настануть, оскільки прогресивна розумна молодь вже готова до рішучих дій, особливо відчуваючи підтримку у вигляді досконалих теоретичних і практичних знань у такій специфічній галузі – виборчому праві. ■

Amarant Hotel, вул. Костянтинівська, 71

19/04

10.00 - 15.00

НАДІЯ ВОРОНИЦЬКА-ГАЙДАК

адвокат, керуючий партнер Femida legal Association

Семінар БЛОКУВАННЯ ПОДАТКОВИХ НАКЛАДНИХ: інструменти успішного оскарження

ІРИНА НАРАЄВСЬКА

керуючий партнер «ЮК «Нілос», Голова Громадської ради при ГУ ДФС у м. Києві у 2015-2019 р.р.

ЧИТАЙТЕ НАС В ІНТЕРНЕТІ

WWW.FEMIDA.UA

ПОШУК

